

Åsa Svenfelt

Biträdande professor i
samhällsplanering, Centrum
för kommunstrategiska
studier, Linköpings universitet

Maria Janson

f.d. forskningsassistent
vid Centrum för
kommunstrategiska studier,
Linköpings universitet

Strategisk planering bortom tillväxt, för hållbarhet och välbefinnande

Är det rimligt att ekonomisk tillväxt fortsatt ska vara ett centralt mål när hållbara samhällen planeras? Allt fler kritiska röster menar att strategisk planering och beslutsfattande bör utgå från mål för hållbar utveckling – inte från tillväxt eller marknadsdriven logik. Vilka alternativ finns, och hur kan nya synsätt bidra till att kommuner och regioner utvecklas på sätt som främjar både mänskligt välbefinnande och ekologisk hållbarhet?

Lokala initiativ prövar vägar bortom ekonomisk tillväxt

Genom konkreta exempel på så kallad "*post-growth planning*" – planering bortom tillväxt – belyser denna forskning hur lokala initiativ kan bidra till att formulera nya vägar mot hållbar utveckling. Strategisk planering bortom tillväxt handlar om att planera samhällen där människors välbefinnande och ekologisk hållbarhet står i fokus – utan att detta nödvändigtvis kopplas till traditionella tillväxtmål. *Post-growth planning* kan både innebära att ta avstånd från det nuvarande ekonomiska systemet och tillväxt, men också att sträva mot en mer socialt och ekologiskt präglad användning av befintliga ekonomiska begrepp och ramverk. Kommuner och regioner kan genom sin planering och sina strategier spela en avgörande roll för att främja välbefinnande och miljömässig hållbarhet. Därför är det relevant att utforska nuvarande styrsystem, deras förutsättningar och vilka alternativ som kan utvecklas.

Texten finns också
publicerad som en
del av rapporten:
[Konsumtionens
gränser. Resultat från
forskningsprogrammet
Mistra Sustainable
Consumption 2018–
2025.](#)

Under senare år har allt fler exempel på strategier och beslutsfattande inom strategisk planering vuxit fram som i stället för att fokusera på ekonomisk tillväxt främst fokuserar på hållbar utveckling, och på att skapa samhällen som är bra för både människor och miljö. Forskare inom området beskriver att denna typ av strategisk planering inte syftar till att uppnå eller hantera tillväxt, utan bygger på en ny ekonomisk logik. Denna logik sätter i stället så kallat socio-ekologiskt välbefinnande och rättvisa i centrum för den strategiska planeringen.

Det kan innebära både en strukturell omvandling från grunden och mer måttliga ansatser för att anpassa, utveckla och ompröva befintliga verktyg och praxis.

Fyra olika modeller för hållbar utveckling

I vår forskning har vi studerat kommuner och regioner med skilda förutsättningar och behov, som arbetar med olika typer av planeringsinitiativ med ett "bortom tillväxt"-perspektiv. Vi har undersökt hur dessa används och vilka erfarenheter som finns av hur de eventuellt har påverkat politik, samhälle och fysisk miljö. Fyra olika angreppssätt har studerats i sex europeiska kommuner och regioner (se tabell).

	Munkmodellen/ Doughnut Economics	Inclusive Economy	Livskvalitets- programmet	BRP+
Syfte	Vägleda beslutsfattare mot en mer rättvis ekonomi samtidigt som planetens gränser respekteras.	Att säkerställa att alla individer och samhällen kan delta i och dra nytta av den ekonomiska tillväxten och utvecklingen.	Ett styrdokument för hållbarhet, miljö och folkhälsa.	Ett breddat mått på regional utveckling och livskvalitet i svenska regioner.
Regionalt/ kommunalt exempel	Tomelilla kommun, Bryssels huvudstadsregion, Cornwall County	North of Tyne Combined Authority	Helsingborgs kommun, Tomelilla kommun	Region Halland

Fyra modeller för hållbar utveckling. Tabellen visar olika modeller för kommuners och regioners planering utifrån ett "bortom tillväxt"-perspektiv som implementerats av sex kommuner och regioner i Europa.

Tomelilla kommun använder munkmodellen!

Gradvisa förändringar snarare än systemskiften

Resultaten visar att de olika kommunerna och regionerna förhåller sig på olika sätt till begreppet tillväxt och har varierande ambitioner att komplettera eller gå bortom tillväxt som mått, mål eller medel för samhällsutveckling. Inget av de initiativ vi studerat omkullkastar grundpremisserna i det ekonomiska systemet. Snarare handlar det om en gradvis omställning och förändring av det rådande systemet, där strategierna för hållbar omställning varierar. Vissa initiativ, såsom *BRP+* och *Livskvalitetsprogrammet*, syftar till att utveckla det befintliga systemet genom kompletterande indikatorer som möjliggör en bredare uppföljning av utvecklingen. På så sätt kan fokus utvidgas från snäva indikatorer som ohälsotal och sysselsättningsgrad till ett mer komplext synsätt på livskvalitet och hållbar utveckling. Dessa initiativ kan bidra till interna diskussioner om hur kommuner och regioner ligger till i förhållande till sina hållbarhetsambitioner, och skapa dialog mellan politiker, tjänstepersoner och kommuninvånare. Om detta har någon direkt styrande effekt är dock svårt att bedöma.

Andra initiativ presenteras snarare som alternativ till traditionella mått som BNP och sysselsättningsgrad. De som arbetar utifrån munkmodellen (*Doughnut Economics*) och modellen *Inclusive Economy* verkar också för att främja dialog om hållbar utveckling och adresserar medvetet ett bredare spektrum av hållbar-

Post-growth-planering erbjuder en lovande väg för kommuner som vill bidra till att skapa hållbara samhällen med fokus på välbefinnande och andra hållbarhetsmål, snarare än ekonomisk tillväxt.

hetsaspekter, men de utgår från en annan logik än det traditionella tillväxtparadigmet. Dessa initiativ har mer långtgående ambitioner att basera kommunens eller regionens beslutsfattande på bortom-tillväxt-principer. I Cornwall County Council har arbetet utifrån munkmodellen genererat en ny typ av beslutsfattande i form av ett så kallat beslutshjul, där munkmodellen ger stöd för beslut och även påverkar utfallet. Bryssel-regionen arbetar för en ekonomisk omställning enligt munkekonomin principer, med målet att ställa om den ekonomiska verksamheten för att hålla den inom planetens gränser. North of Tynes arbete utifrån *Inclusive Economy* uppges också påverka beslutsfattandet och bygger dessutom på medborgarnas visioner om framtiden.

Studien visar att det finns kommuner och regioner som genom att våga tänka nytt och utmana etablerade normer kan bidra till att forma en mer hållbar värld för medborgare både inom och utanför det egna geografiska området (det vill säga ur ett konsumtionsperspektiv). På dessa platser finns nytänkande berättelser om förändring, som bygger på alternativa värderingar och mål – berättelser som kan spela en avgörande roll i att vägleda en ny typ av strategisk planering som siktar mot alternativa hållbara framtider. Sammanfattningsvis erbjuder *post-growth-planering* en lovande väg för kommuner som vill bidra till att skapa hållbara samhällen med fokus på livskvalitet, och med ett nytt syfte för den strategiska planeringen – ett som fokuserar på människors välbefinnande och andra hållbarhetsmål, snarare än ekonomisk tillväxt. Vår studie visar att detta kan ske på olika sätt och med varierande ambitionsnivåer och syn på ekonomins roll.

Fördjupning – eller ställ frågor via www.greenchat.se

- Jansson, M. & Svenfelt, Å. (2025). Hållbarhet i fokus. Lokal planering och styrning bortom, eller vid sidan av, ett tillväxtparadigm. Centrum för kommunstrategiska studier, CKS - Rapport 2025:1.

Denna forskning är finansierad inom ramen för
forskningsprogrammet Mistra Sustainable Consumption.

Se vidare här: www.sustainableconsumption.se

Referens till denna text

Svenfelt, Å., Janson, M., Larsson. (2025). *Strategisk planering
bortom tillväxt, för hållbarhet och välbefinnande*. I Finnveden,
G., Larsson, J., Ekdahl, M., Järbel, J. (redaktörer) (2025).
*Konsumtionens gränser. Resultat från forskningsprogrammet
Mistra Sustainable Consumption 2018–2025*. Mistra Sustainable
Consumption – rapport 2:5. Stockholm: Kungliga Tekniska
högskolan

